

поряд із галузями права, й інші елементи – галузі законодавства. О.Харитонова називає їх публічними галузями законодавства (при повному узгодженні із галузями права) та галузями законодавства публічної спрямованості, і з нею варто погодитися. Виділення цілої сукупності галузей законодавства дає можливість говорити про існування ускладненого елемента системи публічного права законодавчого змісту, який є дещо ширшим у порівнянні із також ускладненим елементом, однак правового змісту, що в цілому зумовлює складний характер системи публічного права, що, в той же час, не дає підстав для помилкового ототожнення її із суміжними поняттями – “правова система”, “система законодавства”.

МОВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Янковська Галина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри юридичного документознавства НАВС

Нині мовні питання в Україні є дуже актуальними. Їх обговорюють під час теледебатів, вони стають предметом дискусії на шпальтах різноманітних газет і по особливому переконливо їх вирішують вуста політиків перед черговими виборами. Утім, на жаль, незалежна Україна за 20 років свого існування ще не змогла перейти від слова до діла, від постійних декламувань до конкретних законодавчих втілень. Безумовно, причиною цього є насамперед нестабільна політична ситуація в Україні, за якої зміна влади призводить до зміни пріоритетних напрямків, у тому числі й у мовній політиці. Але варто наголосити на тому, що до сьогодні в українському праві залишається мало вивченими та дослідженими такі поняття, як «мовні права», «мовні обов'язки» і людини, і громадянина, і нації (народу).

Як відомо, основним міжнародним документом, що регулює мовні права є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – Конвенція). Зокрема нас цікавитиме насамперед ч. 1 статті 10 «Свобода вираження поглядів», у якій зазначено: «Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств». Тобто, йдеться про право на свободу вираження поглядів, яке включає: 1) право на свободу дотримуватися своїх поглядів, 2) право на свободу одержувати інформацію, 3) право на свободу передавати інформацію та ідеї.

Така правова норма наявна в більшості конституцій демократичних держав. Якщо ж спробувати узагальнити ці правові норми, то матимемо, по-перше, право на свободу думки/слова/переконання/поглядів та, по-друге, право на вільне вираження своїх поглядів/переконань/думок/слів. Відтак, наш аналіз зведеться до чотирьох періодично повторюваних понять: слово, думка, погляд, переконання.

Найближчі за своєю семантикою поняття «думка» та «погляд», вони синонімічні. Поняття «слово» в основному збігається з вищезазначеними поняттями, хоча й акцентується в ньому швидше на звуковій матеріалізації думки, її вираженні. А от поняття «переконання» наголошує не стільки на сукупності думок чи то поглядів, як на їх усталеності, узвичасності. Узагальнюючи, вважаємо, що доцільно залишити поняття «думка» як найширше та найповніше. Разом з тим варто наголосити на тому, що конструкції «право на думку», «право на свободу думки» небажана для використання. Думка – це абстрактне поняття, яке може мати своє матеріальне втілення, а може й не мати (напр. невисловлена думка). Відтак,

чи може думка піддаватися правовому регулюванню? Чи можна дозволити комусь про щось думати, а про щось – ні? Як зазначає О.Ю. Прохоров, «немає ніякої необхідності закріплювати те, що не піддається правовому впливу, що фактично порушити не є можливим... Думка, яка не виражена назовні, не піддається контролю» [2]. Саме тому вважаємо за доцільне говорити про право на свободу вираження думки (напр. усно, за допомогою друкованих засобів, засобами образотворчого мистецтва та ін.). І в цьому контексті потрібно врахувати таке: висловлювати/не висловлювати думку; якщо висловлювати, то чи є межі таких висловлювань, і якою мовою висловлювати свої думки.

По-перше, кожна людина має право висловлювати свої думки, тобто має право говорити або право не висловлювати свої думки, відтак має право мовчати. При цьому ніхто немає права примушувати особу говорити чи змінювати свої думки, чи відповідно дотримуватися їх або мовчати. Отже, можна сміливо говорити про такі мовні права людини, як право говорити та право мовчати. Іноді ці права ще називають по-іншому, як активне та пасивне право на свободу слова [1]. Разом з тим йдеться і про право дотримуватися своїх думок або змінювати їх.

По-друге, право говорити, як і право мовчати не є абсолютним, адже у нормативно-правових актах воно, за звичай, має ряд обмежень у застосуванні. Так, згідно з ч. 2 ст. 10 Конвенції такі обмеження можуть бути застосовані в інтересах: національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду. Сутність цього права у будь-якому випадку зводиться до обмеження змісту висловлювання своєї думки, тобто можна говорити про таке мовне право людини як право на свободу висловлення своїх думок, яке обмежується залежно від їх змістового наповнення.

По-третє, виражати свої думки можна певною мовою. Від кого залежить вибір тієї чи іншої мови? Насамперед від самої людини. Тобто, право вибору мови (для спілкування, виховання, навчання творчості тощо) є наступним мовним правом людини.

Отже, поняття «свобода думки» є недоречним для використання в законодавстві, у тому числі й українському, його бажано замінити на формулювання «свобода вираження думки», яке охоплює такі мовні права людини: право говорити, право мовчати, право дотримуватися своїх думок чи змінювати їх, право на свободу висловлення своїх думок, право вибору мови.

Список використаних джерел:

- 1.Афицкий Г.А. Свобода слова и мысли как основа существования гражданского общества и деятельности адвоката в Российской Федерации / Афицкий Г.А. // Философия права. – 2008. – № 2. – С. 74 – 77.
- 2.Прохоров А.Ю. Правовые основы ограниченной свободы слова в России / А. Ю. Прохоров. // Философия права. – 2008. – № 2. – С. 111 – 115.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Альонкін Олексій Анатолійович, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

Питання подальшого удосконалення Конституції України – внесення до неї змін, чи розробка та прийняття її нової редакції, зумовлена наявністю певних політико-правових проблем у суспільстві та державі, що залишаються в нашій країні невирішеними до сьогодні. Одним із таких проблемних питань є забезпечення надійного конституційно-правового